Alma Karlin

Za nebeškim čuvajem

1857

Alma M. Karlin
ZA NEBEŠKIM ČUVAJEM

Alma M. Karlin
ZA NEBEŠKIM ČUVAJEM
Izbor proze z Japonske

© Celjska Mohorjeva družba, 2026
Vse pravice pridržane.

Knjiga je izšla s podporo Mestne občine Celje.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.112.2-3

KARLIN, Alma M.
Za nebeškim čuvajem : izbor proze z Japonske / Alma M. Karlin ; prevedla Jerneja Jezernik, Novelo Mala pomlad prevedla Majda Novak. - Celje : Društvo Mohorjeva družba : Celjska Mohorjeva družba, 2026

ISBN 978-961-278-795-0
COBISS.SI-ID 269618435

Alma M. Karlin

ZA NEBEŠKIM ČUVAJEM

Izbor proze z Japonske

Prevedla Jerneja Jezernik
Novelo *Mala pomlad* prevedla Majda Novak

Celjska Mohorjeva družba
Prva slovenska založba

Vsebina

PREDGOVOR
Alminim japonskim zgodbam na pot
Jerneja Jezernik
7

Za nebeškim čuvajem
11

O Joni san
49

Mala pomlad
69

Tokinoje
125

Materina pesem
131

V hiši ljudi
141

PREDGOVOR

Alminim japonskim zgodbam na pot

Jerneja Jezernik

»Nikjer drugje mi ni postalo tako jasno kot v Tokiu, kako usodno je za pisatelja (ki ni samo novinar), če si izbere služenje denarja za svoj stranski ali glavni poklic,« je svetovna popotnica in pisateljica Alma M. Karlin zabeležila v svojem potopisu *Samotno potovanje*. V glavnem mestu Japonske je zasebno poučevala tuje jezike, delala kot strojepiska v nemški strojni tovarni in kot administratorka na nemškem veleposlaništvu, pisala novinarske prispevke za časopis *Asahi šimbun* in popotne skice z Japonske za časopise v Evropi, med drugim tudi za domači *Cillier Zeitung,* zato ji je za literarno ustvarjanje zmanjkovalo časa in je njenih pripovednih del, povezanih z Japonsko, bolj malo.

V knjigi *Za nebeškim čuvajem* smo tako v celoti zbrali pripovedni ciklus, ki pisateljico iz Celja povezuje z deželo vzhajajočega sonca. Tu so tri njene novele (*Za nebeškim čuvajem*, *O Joni san* in *Mala pomlad*), dve črtici (*Tokinoje* in *Materina pesem*) pa tudi prvič v slovenščino preveden in v nemškem izvirniku še neobjavljen roman *Im Haus der Menschen – V hiši ljudi.*

V noveli *Za nebeškim čuvajem,* objavljeni leta 1936 v zbirki *O Joni san,* je Alma M. Karlin v ospredje postavila ostarelega budističnega meniha iz templja Sensodži v neposredni bližini tokijske rdeče četrti Jošivara. Menih najstarejšega templja v Tokiu se kot razsvetljena avtoriteta spopade s kruto realnostjo ženskih usod ter duhovno in moralno usmerja stranske literarne like v zgodbi: najlepšo gejšo v Tokiu, ki je

zaradi nadaljnjega opravljanja poklica prisiljena oddati v tempelj svojega komaj rojenega otročička, naduto japonsko mater s petimi sinovi, ki ji grozi, da bo izgubila enega od njih, in mlado vdovo, ki se brez potomcev počuti nesrečno in nekoristno, na koncu pa vendarle prejme božji blagoslov. Avtorice te ženske like literarno spretno preplete med seboj v znamenju poštene življenjske izravnave ter izpolnjevanja zakona vzroka in posledice, saj vse poganja »kolo usode, ki ne pozna mirovanja«.

Kot družbeno občutljivo bitje se je Alma M. Karlin v noveli *O Joni san*, ki je bila prav tako objavljena leta 1936, literarno spoprijela s tedaj aktualno temo krize japonske identitete zaradi vseprežemajočih vplivov Zahoda. Glavni lik Jamavaki se po vrnitvi na Japonsko po več letih bivanja v Evropi začne spraševati, kdo pravzaprav sploh je in kaj je njegova domovina. Je to le vabeč privid, nostalgija, navezanost na navade in običaje ali morda njegova mladostna ljubezen, ki jo je moral zapustiti ob svojem odhodu na Zahod? On sam pa ni niti pravi Evropejec niti stoodstotni Japonec, temveč »dvoživka, v kateri se Zahod bojuje z Vzhodom«. Šele ko se vrne v rojstno vas, se togi urok tujine skoraj v celoti razblini in prelije v ljubezen do ponovno odkritega bogastva domovine, ki jo je nekoč zapustil zaradi boljše izobrazbe.

Zelo aktualna pri izbiranju tem je bila pisateljica iz Celja tudi v svoji noveli *Mala pomlad*, objavljeni leta 1937. V njej je z veliko tankočutnostjo literarno upodobila pisano paleto individualnih usod japonskih žensk; na eni strani še vedno z njihovo podrejeno, manjvredno vlogo v družbi na začetku 20. stoletja, na drugi strani pa s sodobnejšo, s feminizmom, odbleski komunizma in zahodnjaškim modernizmom prežeto podobo. Z novelo je postavila literarni spomenik vsem tistim tekstilnim delavkam, ki so na otoku Kjušu na začetku 20. stoletja delale v skorajda nečloveških razmerah.

Prvič v slovenščino preveden in v nemščini – jeziku, ki si ga je Alma M. Karlin izbrala za jezik svojega literarnega ustvarjanja – nastali roman je avtorica pisala med svojo potjo okrog sveta, tam okrog leta 1925, dokončala pa ga je po vrnitvi v rodno Celje. V ospredju romana so »hiša ljudi«, kjer vlada enakopravnost ver, ras in spolov, saj so si med seboj vsi »bratje in sestre«, umetnost, slikanje, ki poskuša v sebi zliti japonske in evropske elemente, ter za pisateljico dokaj nenavadna, poleg romantike mestoma tudi erotično obarvana ljubezenska zgodba med Nemko in Japoncem, ki ji po avtoričini logiki tako kot v drugih njenih romanih sledi nespravljiv, tragičen konec. Alma M. Karlin je bila sredi realnosti svojega časa prepričana, da se Vzhod in Zahod nikoli ne bosta mogla do konca srečati, njena zbrana literatura z japonsko tematiko pa po sto letih in več ponuja most, po katerem bi ob kritičnem prebiranju danes vendarle lahko stopili na drugo stran. K sosedu z drugega kulturnega praga.

Za nebeškim čuvajem

1

Sočutje Bude je neizmerno.

Štiri zlate pismenke na črni tabli tik nad glavnim stebrom pred bogato okrašenim oltarjem so polagoma postajale vse bolj vidne. Dim mnogih daritvenih paličic je preveval svetišče, v katerem je ostarel budistični duhovnik prisluškoval otožnim tonom orgel, na katere je v notranjosti igral mlad učenec.

Počasi je jutranji svit zabrisal sence okrog dveh mogočnih kamnitih figur pred templjem: to sta bila čuvaj nebeških in čuvaj peklenskih vrat, navadno so ju na kratko imenovali nebeški in peklenski pes.

Majski zrak, prepojen z vonjem po cvetovih, se je blago ovil okoli postave v rumeni halji pred oltarjem. Orgle v templju so utihnile.

Duhovnikov nasmeh je bil tih, vseobsegajoč. Njegove misli so kot blagoslov božale kamne, grme in drevesa prostranega vrta ter bele golobe na zelenkasti strehi, ki je bila podobna valečemu se valu. Vse to so bile oblike *Enega*.

»Tisočere preobrazbe so še pred njimi, preden bodo našli mir v nirvani. Naj jim bo popotovanje lahko in njihovo učenje naj obrodi sadove!« je duhovnik zamrmral predse in se usedel za nebeškega psa na rob najvišje stopnice v templju, da bi gledal v naraščajočo svetlobo. Nov dan je še kot nebrušen dragulj ležal v njegovih rokah.

»Ohajo – častitljivo zgodaj!« je jutranji pozdrav iz dekličinih ust skromno pripotoval do njega in ga zbudil iz razmišljanja.

O Jamabuki san, častitljiva gospodična Zlata kopriva, najlepša izmed vseh gejš v Tokiu, se je vračala z dela domov. Sledila ji je od starosti sključena služabnica s črno obarvanimi zobmi in prozornimi lasmi, z lutnjo šamisen v desni in z rdečo

lakasto škatlo s pahljačami in drugimi poklicnimi potrebščinami plesne umetnice v levi roki.

Ostareli duhovnik ji je prijazno, toda resnobno in z distanco odzdravil. Gledano s stališča večnega, obstajajo sicer samo zrele in nezrele duše, toda v varljivi deželi materialnega sveta je on igral vlogo duhovnika, gejša pa ...

»Uboga Zlata koprivica!« je nehote pomislil, kajti poznal jo je že iz otroštva, ko je bila še učenka in lastnina stare gejše, ki je imela navado kupovati čedne sirotice in jih ustrezno izobraziti. To je pomenilo učiti se duhovitih citatov, se poglabljati v starojaponsko zgodovino in plesati, kar naprej plesati! Ure in ure so njeni prstki igrali na šamisen in peti je morala pesem za pesmijo. Prizanesli ji niso niti z nočjo preizkušenj v ledenem vetru in zato je imela zdaj zelo zaželen raskav glas, ki jo je šele naredil za polnovredno. Resnično, kdor je v življenje pogledal le za bežen trenutek, je videl samo vrtnice, toda kdor se je moral skozenj prebijati, je pogosto občutil samo kamenje in trne ...

Toda zdaj je bila na denar požrešna stara gejša mrtva, O Jamabuki san pa z znanjem in lepoto bogata plesna umetnica, ki so jo klicali zdaj sem, zdaj tja, da bi zabavala goste, da bi jo občudovali in si jo vroče poželeli. Kljub temu pa v bistvu ni bila nič drugega kot uboga ujetnica, ki so jo izkoriščali in je služila samo temu, da je bil lastnik vseh teh gejš iz dneva v dan vse bogatejši. Kar je ob vseh teh mukah pripadlo gejši, je bilo tako krvavo malo, da jo je za vse življenje naredilo za odvisno služabnico, če ni imela sreče, da bi jo odkupil kak moški. Toda kdo je lahko na mizo takoj položil nekaj tisoč jenov?

Mala gejša tokrat ni nemudoma pohitela v svojo leseno hišico, ki je stala za svetiščem, ampak je za nekaj minut postala ob železni rešetki, ki je ločevala oltar od drugih tempeljskih prostorov, in se globoko priklonila.

»Kot poln rižev klas v jesenskem vetru,« si je mislil stari duhovnik, ki je kljub šminki in pudru zaznal žalostno potezo ob ustih proslavljene umetnice in zaslutil, da jo teži nesreča, ki si jo prizadeva pogumno potlačiti, ta pa se ne da odgnati.

»Smo kot kamenčki rečne struge,« je tiho govoril predse, »čez katere nepretrgoma hrumijo valovi reke usode. Kamen udarja ob kamen ter pri tem sebe in druge zdrgne do gladkega. Ne zato, ker bi hotel, temveč ker tako pač mora biti. Usoda torej ni nič drugega kot izpolnjevanje zakonov, ki se jim ni mogoče izogniti.«

Zlata kopriva se je počasi odpravila proti svoji hišici. Njene poteze in koraki so spet delovali umirjeno. Drsna vrata so zacvilila, črno-beli kitajski kuža z ogromnimi izbuljenimi očmi je zalajal in vstopajočima bevskajoče pritekel naproti. Nato sta obe ženski izginili.

Vrata so tiho zdrsnila nazaj v utor.

Čez več kot tristo let stare kamnite svetilke v tempeljskem vrtu se je razlil prvi sončni žarek.

Duhovnik se je vzdignil, sklonil glavo in molil:

Iz neresničnega sveta nas popelji v resnico!
Iz teme nas popelji v svetlobo!
Iz življenja in smrti nas popelji v nesmrtnost!

Približala se je skupina ljudi v žalnih oblačilih. Začel se je dan in z njim dolžnosti.

Duhovnik je neslišno zdrsnil nazaj v sveti prostor in zmolil sutro za umrle. Na oltarju so gorele sveče, učenec pa je topo udarjal na okrogel boben ob vznožju mogočnega stebra, na katerem je visela dragocena otroška oblekica – dar templju od žalujočih svojcev, ki so se onstran železne rešetke posedli na pletenjače in sledili molitvam.

Še enkrat ga je hotela videti, njega, ki jo je ljubil, kot smrtniki le redko ljubijo – v popolni samopozabi.

Veke je imel spuščene, toda okrog kotičkov ust mu je igral smehljaj, ki je skoraj zabrisal boleče poteze. To je bil smehljaj, ki je pripovedoval o zmagi po težkem boju, smehljaj zelo močne osebnosti … Bil je blag, rahlo otožen, kot da bi želel celo v smrti še govoriti:

»Naj te moje trpljenje ne obremenjuje!«

To je bil japonski smehljaj.

Še vedno ji je govoril, čeprav molče kot skale, ki jim je tako zavidal. Brez madeža in svobodno jo je vrnil njeni lastni rasi ter se ji ob slovesu nasmehnil vserazumevajoče in zato vseodpuščajoče.

Položila je lotosov cvet na njegove tihe prsi, na njegove črne lase pa so padale njene vroče solze.

»Zbogom, o moj apostol!« je zahlipala in odšla.

»Pa ga je torej vendarle ljubila!« si je mislil policijski inšpektor, ki jo je opazoval iz daljave.

Iz sence starega templja, napol skritega za stebri, je opazovala žalni sprevod. Za njo je neki star duhovnik pel sutro za umrlega, pred njo, skozi meglo, pa se je kotalila rikša za rikšo, so kimala drevesca, kot da bi hotela tudi ona žalovati. Čelo je naslonila na mrzel okrast lak, nezadržno je zaihtela, bila je zlomljena.

Počasi so se rikše odkotalile in le siva megla se je valila za njimi. Nenehno je glas meniha v templju pel sutro in medla svetloba rdečih sveč je padala na ribji boben in zlato.

Zraven Ade Hausmann je stal nekdo, ki je prav tako jokal, neslišno jokal, z dvignjeno glavo in tihih solz. S sklenjenimi rokami, nepremična kot kip, je vztrajala žalujoča. Šele ko so jo ošinile slikarkine oči, polne solz, je Japonka položila svojo roko na njeno. Bila je rešena gejša …